

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงความเชื่อมโยงของธุรกิจกับชุมชน ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้จากการค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาได้ดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎี

2.1.1 แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจ

แนวคิด การพัฒนาเศรษฐกิจ (ทัปทิม วงศ์ประยูร, 2542) มีจุดมุ่งหมายที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคม การมีสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การสร้างและรักษาระดับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมในระยะยาว ดังนั้น การพัฒนา จึงหมายถึง ทำให้ดีขึ้น ทำให้เจริญขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจจึงหมายถึง การทำให้เศรษฐกิจของประเทศดีขึ้นหรือเจริญขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจที่ดี จึงหมายถึง กระบวนการที่ทำให้รายได้ประชาชาติที่แท้จริงของประเทศเพิ่มขึ้นในระยะยาว เพราะถ้าอัตราการเพิ่มของรายได้ประชาชาติที่แท้จริงสูงกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรแล้ว จะมีผลทำให้รายได้ต่อบุคคลที่แท้จริงสูงขึ้น เมื่อมีรายได้สูงขึ้น การปรับปรุงคุณภาพของชีวิตจะดีขึ้น ความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ดีขึ้น ลดหรือขจัดปัญหาความยากจนและการว่างงานความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้และความยากจนหมดไปเมื่อ ได้รับสิ่งจำเป็นอันเป็นพื้นฐานต่อการดำรงชีวิต

การพัฒนาเศรษฐกิจมีความสำคัญต่อสังคมของทุก ๆ ประเทศ ซึ่งหมายถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้ที่แท้จริง รวมทั้งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางสังคมให้อยู่ในสภาพอันเหมาะสม ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เท่าที่ทรัพยากรของประเทศจะอำนวยให้ได้ ความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจพอสรุปได้ดังนี้

1. รายได้ การพัฒนาเศรษฐกิจช่วยให้ประชากรในสังคมมีรายได้เพิ่มขึ้น มีสินค้าและบริการสนองความต้องการในการบริโภคเพิ่มมากขึ้น การดำรงชีวิตจะเปลี่ยนแปลงสะดวกสบายขึ้น เนื่องจากมีรายได้ มีสินค้าและบริการที่อำนวยความสะดวกให้มากมาย

2. การผลิต การพัฒนาเศรษฐกิจทำให้เกิดเทคโนโลยีในการผลิตเพิ่มขึ้น วิธีการในการผลิตเปลี่ยนแปลงจากการผลิตภายในครัวเรือนเป็นการผลิตอุตสาหกรรม เพื่อให้เพียงพอกับความ ต้องการของประชากรที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

3. การใช้ทรัพยากร การพัฒนาเศรษฐกิจทำให้การใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลจากการพัฒนาการผลิต ทำให้ผู้ผลิตคิดหาวิธีที่จะผลิตให้ได้ต้นทุนต่ำ และให้ได้ผลผลิตสูงเพื่อ ผลกำไรจึงทำให้การใช้ทรัพยากร ได้ประโยชน์คุ้มค่า สูงที่สุด

4. การปฏิรูปโครงสร้างของสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่ สังคมเมือง เนื่องจากเกิดการปฏิรูปโครงสร้างของสังคมใหม่ ประชากรในสังคมมีการปรับตัว เข้าสู่ ระบบสังคมเมือง ตามความเจริญของวัตถุที่ได้รับการพัฒนาและภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป

5. การกระจายรายได้ การพัฒนาเศรษฐกิจจะช่วยให้เกิดการกระจายรายได้ การมีงานทำ รายได้ประชาชาติเพิ่มสูงขึ้น การบริโภค การออม การลงทุน มีการปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นตามการ กระจายรายได้ที่เพิ่มขึ้น

6. การสาธารณสุข การอนามัย เมื่อประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ สุขภาพและอนามัยการรักษาพยาบาล การให้บริการทางด้านสาธารณสุข ได้รับการพัฒนาตามระดับ รายได้ วิชาการทางการแพทย์ การพยาบาล การบริการของโรงพยาบาล การใช้เทคโนโลยี ในการรักษา ทำให้การบริการทางด้านสาธารณสุขและอนามัยมีคุณภาพสูงขึ้นเรื่อย ๆ

7. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในการพัฒนาเศรษฐกิจมีการนำเทคโนโลยีในการผลิตมาใช้ เพื่อให้ได้ผลผลิตสูง ผลกระทบจากการผลิตบางอย่างทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เช่น โรงงานปล่อย น้ำเสียลงแม่น้ำ ลำคลอง เมื่อปริมาณของน้ำเสียเพิ่มมากขึ้น ทำให้น้ำในแม่น้ำลำคลองเน่าเหม็น สัตว์น้ำไม่สามารถจะมีชีวิตอยู่ได้ อากาศมีกลิ่นเหม็น สุขภาพของประชากรที่อยู่ในบริเวณนั้นก็จะ สูญเสียไปด้วย ดังนั้น ในการพัฒนาเศรษฐกิจจึงต้องมีการวางแผนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ด้วย เพื่อ ป้องกันผลกระทบในทางลบที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจ

สำหรับแนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 แนวคิด คือ

ก) แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยึดรายได้เป็นสำคัญ (Income Approach) ได้แก่

1) ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามแนวคิดของกลุ่มคลาสสิก (Classical Economic Growth) ประกอบด้วยนักเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญ คือ อדם สมิท , เดวิท ริคาร์โด, จอห์น สจ๊วตมิล แนวคิดนี้ได้กล่าวถึง รายได้ส่วนที่เกินกว่ารายได้เพื่อการยังชีพขั้นต่ำ (Minimum Level of Subsistence) จะสามารถนำไปลงทุนเพิ่มขึ้น ทำให้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นไปพร้อม ๆ กับการ เพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ในที่สุดระบบเศรษฐกิจจะเข้าสู่ภาวะหยุดนิ่ง

2) ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ตามแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์สมัยหลังเคนส์ (Post – Keynesian Economic Growth) เคนส์ ได้เน้นความสำคัญของอุปสงค์รวม (Aggregate Demand) ที่ต้องสัมพันธ์กับอุปทานรวม (Aggregate Supply) ทำให้เกิดภาวะดุลยภาพทั่วไปและเศรษฐกิจจะพัฒนาต่อไปได้อย่างราบรื่น ก็ต้องพยายามเพิ่มการลงทุนให้เท่ากับการออมที่เพิ่มขึ้นด้วย

3) ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ตามแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์สมัยหลังเคนส์ (Post – Keynesian Economic Growth) ทฤษฎีการพัฒนาที่สำคัญในยุคนี้ คือ โมเดลความเจริญเติบโตของฮาร์รอด-โดมาร์ (Harrod – Domar Growth Model) โดยปริมาณผลผลิตและทุนเพิ่มขึ้นในอัตราเดียวกับอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจประเทศจะหลุดพ้นจากวัฏจักรความยากจนได้ โดยตั้งอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคหลาย ๆ แห่งพร้อม ๆ กัน สินค้าที่ประชาชนต้องการซื้อบริโภคกันอย่างแพร่หลาย ทำให้มีการขยายการลงทุน เพื่อการจ้างงาน การเพิ่มรายได้ของประชาชนในการใช้จ่าย เศรษฐกิจจะขยายตัวอย่างรวดเร็วจนหลุดพ้นวัฏจักรความยากจน เรียกว่า ทฤษฎีความเจริญเติบโตแบบสมดุลย์ (Balanced Growth Theory)

4) ทฤษฎีความเจริญเติบโตแบบไม่สมดุลย์ (Balanced Growth Theory) ทฤษฎีนี้เสนอโดย เฮอร์ชแมน (Hirschman) เหมาะสมกับประเทศกำลังพัฒนาซึ่งขาดแคลนเงินทุนที่สร้างอุตสาหกรรมทุกชนิดขึ้นพร้อม ๆ กันทุกหนทุกแห่งได้โดยเปลี่ยนมาสร้างศูนย์รวมของความเจริญขึ้นแทน แล้วให้ความเจริญขยายตัวออกไป ในที่สุดทุกส่วนของประเทศก็จะเจริญขึ้นตาม

ข) **แนวความคิดการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยึดความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์เป็นสำคัญ**

(Basic Needs Approach)

ดัดเลย์ ซีเยร์ (Dudley Sears) เป็นผู้เสนอแนวคิดนี้ โดยเห็นว่า ถึงแม้รายได้ประชาชาติจะเพิ่มขึ้นสูงมากเพียงใดก็ไม่ได้หมายความว่า ประชากรในชาติทุก ๆ คน จะมีความกินดีอยู่ดีโดยสมบูรณ์พร้อมกัน เพราะทฤษฎีการพัฒนาที่เน้นด้านรายได้ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนและความขาดแคลนสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตในบางท้องถิ่นได้ ฉะนั้นจึงเน้นเรื่องคุณภาพชีวิต (Quality of Life) โดยให้ความหมายของการพัฒนาไว้ว่า เป็นการสร้างสภาวะการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมบุคลิกภาพของมนุษย์ให้ดีขึ้น สิ่งสำคัญขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ต้องการคือ

- ความต้องการขั้นพื้นฐานของครอบครัว ในการบริโภคปัจจัยสี่

- สาธารณูปโภคขั้นมูลฐานของชุมชนที่ต้องการ

- สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ

เช่น น้ำดื่ม น้ำใช้

การศึกษา การสื่อสาร การคมนาคม เป็นต้น

- การมีงานทำ ซึ่งจะช่วยให้มีรายได้ และสามารถดำรงชีวิตหรือช่วยเหลือตัวเองได้ ทำให้การขจัดปัญหาความยากจน ทั้งนี้ รวมถึงสวัสดิการของแรงงานที่ควรได้รับ

ปัจจุบันนี้การพัฒนามักใช้วิธีการพัฒนาแบบผสมผสานกันในหลาย ๆ สาขา (Inter disciplinary Approach) ซึ่งจะพิจารณาปัจจัยทุก ๆ ด้าน ที่จะมีผลต่อการพัฒนาประเทศทั้งใน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

2.1.2 แนวความคิดการพัฒนาชุมชน

แนวความคิดพัฒนาชุมชน (สนธยา พลศรี, 2545) มีหลักมาจากมาจากหลักการเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันทั้งรูปร่าง มั่นสมอง และจิตใจ มนุษย์จึง ไม่มีความเท่าเทียมกัน แต่โดยข้อเท็จจริง มนุษย์ทุกคนจะมีสิทธิและความเสมอภาคในการมีโอกาสที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ สิทธิและโอกาสที่จะก้าวหน้า แสดงความรู้ ความสามารถ การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ให้พัฒนาขึ้นเป็นต้น แต่โอกาสเหล่านี้ขึ้นอยู่กับภาวะธรรมชาติและภาวะกายภาพของแต่ละบุคคล ดังนั้น มนุษย์จึงย่อมไม่มีสิทธิและเสมอภาคในความสำเร็จของชีวิตโดยเท่าเทียมกัน ดังนั้น หลักการพัฒนาชุมชนจึงเกิดจากการผสมผสานระหว่างหลักการดังกล่าวเข้ากับการพัฒนาชุมชนที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพและ โอกาสในการประสบความสำเร็จ ซึ่งมีแนวความคิดสำคัญคือ

1. คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน เชื่อมั่นในพลังความสามารถของคน การดำรงอยู่ หรือการล่มสลายของชุมชน การพัฒนาหรือเสื่อมถอยของชุมชน ขึ้นอยู่กับคนในชุมชนเป็นสำคัญ การพัฒนาชุมชนจึงต้องให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือ พัฒนาคคนให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองและชุมชนจนมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองในระดับหนึ่ง

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในทุก ๆ ขั้นตอน ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน

3. การช่วยเหลือตัวเองของชุมชน เป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนและชุมชนให้สามารถที่จะพัฒนาชุมชนได้ด้วยตัวเอง การขอความช่วยเหลือจากชุมชนภายนอก ต้องเป็นสิ่งที่เกินขีดความสามารถของชุมชนเท่านั้น เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสุขภาพ

4. การใช้ทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาชุมชนใดผลประโยชน์ย่อมเกิดขึ้นแก่ชุมชนนั้น ดังนั้น นอกจากการพัฒนาด้วยการช่วยตนเองของคนในชุมชนแล้ว ต้องใช้ทรัพยากรต่าง

ๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่มีอยู่ในชุมชน ไม่หวังพึ่งพาทักษะจากภายนอกชุมชน เพราะชุมชนอื่น ๆ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองเช่นเดียวกัน

5. การริเริ่มของประชาชนในชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนเชื่อในสิทธิเสรีภาพของคน การพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการจัดทำโครงการ ไม่ใช่ถูกกำหนดโดยบุคคลหรือหน่วยงานนอกชุมชน การดำเนินงานพัฒนาในขั้นตอนต่าง ๆ ต้องให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบ หน่วยงานอื่น ๆ ควรเป็นผู้สนับสนุนเท่านั้น

6. การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นดำเนินการโดยคนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ เพราะรัฐบาลมีขีดความสามารถจำกัด ดังนั้นการพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ ต้องเกิดจากการร่วมมือระหว่างรัฐบาลและประชาชน ไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว เพราะทั้งรัฐบาลและประชาชนในชุมชนต่างมีขีดความสามารถที่จำกัด ไม่สามารถดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้ แต่ต้องตั้งอยู่บนแนวความคิดของการพัฒนาชุมชนคือ การช่วยเหลือตนเอง การใช้ทรัพยากรในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐบาลหรือภาคเอกชนอย่างเหมาะสม

7. ความสมดุลในการพัฒนา การพัฒนาชุมชนมีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการหลายด้าน ดังนั้นต้องดำเนินการไปพร้อมกันทุกด้าน ไม่มุ่งในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะทุกกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด จึงต้องคำนึงถึงความสมดุลในการพัฒนาด้วย เช่น ความสมดุลระหว่างการพัฒนาคนกับสิ่งแวดล้อม ความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจของชุมชนกับสังคมของชุมชน

2.1.3 แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน (มงคล ด้านธานีรัตน์, มปป) คือการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม บริการ ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน คือให้มีส่วนร่วมในการคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ บนรากฐานความสามารถที่มีอยู่จากการใช้ “ทุน” ของชุมชน โดยได้ให้ภาพของการพัฒนา ดังนี้

ที่มา : มงคล ด้านธานินทร์ : เอกสารออนไลน์

• ปณิธาน เศรษฐกิจชุมชน อันเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจชาติ ก็เหมือนกับเรื่องทางการเมือง การศึกษา และการพัฒนาสังคม ที่ผู้เกี่ยวข้องต้องมีความเข้าใจ และความมุ่งมั่นร่วมกันว่าการกระทำของเรานั้น ก็เพื่อความรุ่งเรืองและความอยู่รอด ปลอดภัยของสังคมไทย และประชาชาติไทยทั้งหมด ในการนี้ก็มีความจำเป็นที่การพัฒนาเศรษฐกิจระดับล่าง คือ ชุมชน ชนบท จะต้องมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจระดับบน คือ ประเทศ อีกทั้งต้องสัมพันธ์กับการเมือง การปกครอง การศึกษา วัฒนธรรมของคนทั้งประเทศ การเน้นความสำคัญของ เศรษฐกิจชุมชน อย่างเดียวคงไม่ช่วยให้กระบวนการเศรษฐกิจชุมชน บรรลุปณิธานดังกล่าวได้

• ทำอะไร เศรษฐกิจชุมชนคือการทำงานเพื่อการดำรงชีพในแนวสัมมาอาชีพ เพื่อการอยู่รวมกันกับเพื่อนมนุษย์อื่นในหมู่บ้าน ดังนั้นชาวบ้านสนใจจะรวมกลุ่มในการ

- (1) ปลูกพืช เลี้ยงปศุสัตว์ และสัตว์น้ำ รวมอยู่ในพื้นที่ผืนเดียวกัน
- (2) กิจกรรมการผลิตที่เกี่ยวข้องเนื่องการเกษตร เช่น การแปรรูปข้าว ผลไม้เป็นน้ำผลไม้ และไวน์ผลไม้ การแปรรูป สมุนไพร เป็นสมุนไพรผง เป็นต้น
- (3) กิจกรรมการผลิตนอกการเกษตร เช่น การร่วมทำอิฐบล็อก การตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น
- (4) กิจกรรมบริการ เช่น บุรณะโบราณสถานในพื้นที่ร่วมกับผู้นำ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว สำหรับหารายได้เข้าหมู่บ้าน เป็นต้น

- ทำกับใคร ชาวบ้านอาจรวมกลุ่มกันอย่างไม่เป็นทางการ หรือใช้กลุ่มที่เป็นนิติบุคคล เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร มูลนิธิ หรือสมาคม เป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมที่กล่าวไปแล้ว หรือเขาอาจจะร่วมกับนักพัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่พัฒนาของรัฐ (เช่น พัฒนาการตำบล เกษตรตำบล) นักวิชาการ ซึ่งอาจเรียกรวมกันว่า พหุภาคีในการแปรรูปผลผลิต หรือทำการ ตลาด อีกทั้ง อาจร่วมทุนกับพ่อค้าหรือนักอุตสาหกรรม ทำการผลิตและแปรรูปเป็นสินค้าตามที่ผู้บริโภคต้องการ

- ทำอย่างไร โดยรวมกลุ่มตั้งได้กล่าว แล้วทำการผลิต แปรรูปแลกเปลี่ยนสินค้า ขาย หรือบริการต่างๆ

- ทำทำไม เนื่องจากชาวบ้าน มีระดับการทำมาหากินต่างกัน บ้างก็อยู่ในระดับพอมีพอกิน บ้างก็อยู่ที่ระดับการค้า ดังนั้น การรวมกลุ่มกันผลิต จึงอาจเป็นไปเพื่อความตั้งใจ เพื่อให้เกิดความพออยู่พอกิน เพื่อความพึงพอใจ เพื่อให้คุ้มกับการลงทุน และเพื่อกำไร

- เพื่ออะไร โดยที่รวมกลุ่ม เพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจนี้ ถือว่าเป็นการรวมตัวในระดับล่างสุดของสังคม ดังนั้น การร่วมกันทำงานก็เพื่อให้เกิดผลให้คนมีความสุข เมื่อต่างพึงพอใจแล้ว ก็จะทำให้ชุมชน เกิดความเข้มแข็ง

2.1.4 ทฤษฎีการผลิต

ทฤษฎีการผลิต (กัญญา กุณทีกาญจน์, 2543) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ใช้ในการผลิต เทคโนโลยี (Input) ใส่เข้าไปในกระบวนการผลิต เพื่อออกมาเป็นสินค้าหรือบริการ (Output) จากการใช้ปัจจัยนั้นๆ มาผลิต โดยปัจจัยการผลิต (factors of production) หมายถึงสิ่งต่างๆ ที่ผู้ผลิตนำมาผ่านกระบวนการผลิต ขึ้นเป็นสินค้าหรือบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ในทางเศรษฐศาสตร์เราแบ่งปัจจัยการผลิตออกเป็น 4 ชนิด คือ

1. ที่ดิน (land) ซึ่งรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภท ได้แก่ ที่ดิน ป่าไม้ น้ำ แร่ธาตุ ฯลฯ ทั้งที่อยู่บนดินและอยู่ใต้ดิน ที่ดินมีลักษณะที่ต่างไปจากปัจจัยการผลิตอื่นๆ คือ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เคลื่อนย้ายไม่ได้ มีปริมาณจำกัด

2. แรงงาน (labor) หรือทรัพยากรมนุษย์ หมายถึงผู้ที่ทำงานให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจในการผลิตสินค้าหรือบริการ โดยอาศัยทั้งกำลังร่างกายและกำลังความคิด แต่ไม่รวมในด้าน ของความสามารถในการประกอบการของแต่ละบุคคล ในทางเศรษฐศาสตร์ การใช้แรงงานจะต้องเป็น การใช้แรงงานที่ได้รับค่าตอบแทนเป็นตัวเงินหรือสิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่ง เท่านั้น ส่วนแรงงานที่ไม่ได้รับผลตอบแทนจะไม่ถือว่าเป็นแรงงานตามความหมายนี้ แรงงานหรือที่นิยมเรียกกันว่า กำลังแรงงาน (labor force) ในอีกความหมายหนึ่งก็คือกลุ่มคนที่อยู่ในวัยทำงานที่มีอายุ

ตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป ซึ่งพร้อม และเต็มใจที่จะทำงานไม่ว่าจะมีงานให้ทำหรือไม่ก็ตาม แบ่งออกเป็นแรงงานที่มีทักษะ (skilled labor) ซึ่งเป็นแรงงานที่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาเป็นอย่างดี เช่น แพทย์ วิศวกร สถาปนิก ฯลฯ กับ แรงงานที่ไม่มีทักษะ (unskilled labor) ซึ่งเป็นแรงงานที่ไม่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาก่อน ส่วนใหญ่เป็นแรงงาน ที่ใช้กำลังกายเป็นหลัก เช่น กรรมกรแบกหาม คนงานรับจ้างทั่วไป ฯลฯ

3. ทุน (capital) คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้อำนวยความสะดวกในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ หรือทุนคือการสะสมสินค้าในรูปของเครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์การผลิตต่างๆ ทุนในทางเศรษฐศาสตร์จะหมายถึงสินค้าประเภททุน ซึ่งจัดเป็นทุนที่แท้จริง (real capital) โดยไม่นับรวมเงินทุนซึ่งเป็นทุนที่เป็นตัวเงิน (money capital) เข้าไว้ในความหมายดังกล่าว โดยทั่วไปทุนแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

- ทุนถาวร (fixed capital) คืออุปกรณ์การผลิต เครื่องจักร เครื่องมือที่มีความคงทนถาวร มีอายุการใช้งานยาวนาน เช่น โรงงาน ถนน สะพาน ทางรถไฟ เป็นต้น

- ทุนดำเนินงาน (working capital) คือทุนประเภทวัตถุดิบต่างๆซึ่งมีอายุการใช้งานค่อนข้างสั้น เป็นสิ่งที่ใช้แล้วหมดไป ต้องหาทดแทนใหม่อยู่ตลอดเวลา เช่น น้ำมัน ไม้ ยาง เหล็ก เป็นต้น บางครั้งเรียกทุนประเภทนี้ว่าทุนหมุนเวียน (circulating capital)

- ทุนสังคม (social capital) เป็นทุนที่ไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการผลิตโดยตรง เป็นตัวช่วยเสริมให้การใช้จ่ายทั้งสองประเภทข้างต้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สวนสาธารณะ โรงเรียน โรงพยาบาล สนามกีฬา สระว่ายน้ำ เหล่านี้ล้วนเป็นทุนของประเทศโดยรวม มีส่วนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโดยอ้อม คือ ช่วยให้ความรู้ การรักษาสุขภาพอนามัย การพัฒนาในเรื่องของคุณภาพชีวิตของบุคคลที่อยู่ในสังคม

4. ความสามารถในการประกอบการ (entrepreneurship) หมายถึงความสามารถในการดำเนินการวางแผน จัดการทางด้านธุรกิจการผลิตภายใต้ความเสี่ยงในระดับต่างๆ ผู้ประกอบการ (entrepreneur) จะเป็นผู้รวบรวมปัจจัยการผลิตต่างๆเพื่อทำการผลิตขึ้นเป็นสินค้าหรือบริการ และเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจว่าจะผลิตอะไร อย่างไร และเพื่อใคร

2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับการรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility : CSR) หรือ ซีเอสอาร์

แนวคิด CSR มีมานานแล้ว โดยแฝงอยู่ในกฎระเบียบทางการค้าต่าง ๆ อาทิ การปกป้องและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่นกลุ่มสหภาพยุโรป มีข้อบังคับการปิดฉลากสินค้าที่บ่งบอกถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งกฎระเบียบเรื่องบรรจุก๊าซและการกำจัดกากขยะที่เกิดจากบรรจุก๊าซที่ใช้แล้ว แนวคิด CSR เริ่มเป็นที่รู้จักและยอมรับในระดับโลกมากขึ้น โดยในการประชุม World Economic Forum ประจำปี 2542 นาย Kofi Annan เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ได้เรียกร้องให้องค์กรธุรกิจในทุกประเทศแสดงความเป็นพลเมืองที่ดีของโลก โดยเสนอบัญญัติ 9 ประการ ที่เรียกว่า “The UN Global Compact” ซึ่งแบ่งเป็น 3 หมวดหลัก คือ หมวดสิทธิมนุษยชน มาตรฐานแรงงาน และสิ่งแวดล้อม และต่อมาได้เพิ่มบัญญัติที่ 10 คือ หมวดการต่อต้านคอร์รัปชัน ไว้ด้วยดังนั้นองค์การเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งสหประชาชาติ (UNIDO) (อ้างใน โสภณ พรโชคชัย, 2551 : 11) ให้ความหมายของ ซีเอสอาร์ ว่าเป็นแนวคิดการจัดการที่มุ่งให้ธุรกิจผสมผสานการดำเนินธุรกิจกับความห่วงใยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลาย ดังนั้น การรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจจึงคือการดูแลรักษาไม่เฉพาะในส่วนที่เป็นกิจการ แต่ยังแผ่ขยายกว้างออกไปครอบคลุมในส่วนที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดที่อยู่โดยรอบกิจการ ด้วยเจตนาของความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะพลเมืองบริษัท (corporate citizen) การมีคุณธรรมโดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียทั้งในและนอกกิจการอย่างเท่าเทียมกัน

เรื่องของบริษัทบริหารหรือซีเอสอาร์จึงเป็นกลไกการดำเนินงานและกระบวนการภายนอกขั้นก้าวหน้าที่กิจการจัดให้มีขึ้นภายใต้จุดมุ่งหมายที่ต้องการสร้างประโยชน์แก่กิจการและส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การสงเคราะห์ช่วยเหลือส่วนรวมตามกำลังและความสามารถของกิจการ อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนของกิจการในระยะยาวในประเทศไทย แนวปฏิบัติที่ดีในเรื่องบริษัทบริหารมีอยู่ในสังคมไทยมาช้านานแล้ว และแนวปฏิบัติหลายข้อที่กิจการไทยนำมาใช้ในปัจจุบันก็ยังปรากฏอีกว่ามีความก้าวหน้ามากกว่าหลักการซีเอสอาร์ของต่างประเทศอีกด้วย

ระดับขั้นการปฏิบัติตามหลักซีเอสอาร์

ในการปฏิบัติตามหลักซีเอสอาร์ที่จะนำมาประยุกต์ใช้ควบคู่กับธุรกิจ สามารถแบ่งได้เป็น 4 ขั้น (เสริมทิศธุรกิจเพื่อสังคม, 2551 : 12 ; โสภณ พรโชคชัย, 2551 : 12-13) ดังนี้

ขั้นที่ 1 ระดับที่กำหนดตามกฎหมาย (Mandatory Level) หมายถึง การที่ธุรกิจมีหน้าที่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายแรงงาน การจ่ายภาษี กฎหมายอาคารและผังเมือง เป็นต้น ซึ่งการไม่ทำตามถือเป็นการ

ละเมิดต่อปัจเจกบุคคล กลุ่ม ชุมชนหรือความสุขของสังคม ซึ่งองค์กรที่มี ซีเอสอาร์ ต้องทำตามอย่างเคร่งครัด

ขั้นที่ 2 ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Elementary Level) หมายถึง การที่ธุรกิจคำนึงถึงความสามารถในการอยู่รอดและให้ผลตอบแทนแก่ผู้ถือหุ้น ซึ่งในขั้นนี้ธุรกิจควรหมั่นตรวจตราว่ากำไรที่ได้นั้นต้องมีกำไรซึ่งเกิดจากการเบียดเบียนสังคม

ขั้นที่ 3 ระดับที่ปฏิบัติตามจรรยาบรรณหรือจริยธรรมทางธุรกิจ (Preemptive Level) หมายถึง การที่ธุรกิจสามารถสร้างผลกำไรแก่ผู้ถือหุ้นได้ในอัตราที่เหมาะสมและผู้ประกอบธุรกิจได้ใส่ใจเพื่อให้ประโยชน์ตอบแทนแก่สังคมมากขึ้น โดยเฉพาะสังคมใกล้ที่อยู่รอบข้างที่มีความคาดหวังว่า จะได้รับการดูแลหรือเอาใจใส่จากผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งถือเป็น “ข้อกฎหมายอย่างอ่อน” ซึ่งหากไม่ปฏิบัติตาม อาจจะไม่ถึงขนาดติดคุก หรือถูกศาลสั่งปรับ แต่อาจถูกพักใบอนุญาตหรือกระทั่งไล่ออกจากวงการ ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ เช่น วงการผู้ประเมินค่าทรัพย์สิน วงการแพทย์ วงการวิศวกร และวงการนายหน้า ฯลฯ

ขั้นที่ 4 ระดับความสมัครใจ (Voluntary Level) หมายถึง การดำเนินธุรกิจควบคู่กับการปฏิบัติตามแนวทาง ซีเอสอาร์ ด้วยความสมัครใจ โดยไม่ได้ถูกเรียกร้องจากสังคมแต่อย่างใด ซึ่งในขั้นนี้ การประกอบธุรกิจอยู่บนพื้นฐานของการมุ่งประโยชน์ของสังคมเป็นสำคัญและการดำเนินการซีเอสอาร์ในส่วนนี้สมควรได้รับการยกย่องชื่นชมจากสังคมอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ธุรกิจต้องดำเนินการตามเกณฑ์ในขั้นที่ 1 เป็นอย่างน้อยเพื่อคุ้มครองผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะผู้บริโภคมกฏหมายอย่างเคร่งครัด และทำตามเกณฑ์ขั้นที่ 2 และ 3 เพื่อเป็นธุรกิจที่มีการกำกับดูแลกิจการที่ดี สร้างความแข็งแกร่งให้แก่ตราหือสินค้าเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ ส่วนการดำเนินการในขั้นต่อไปให้ขึ้นกับความพร้อมของธุรกิจแต่ละแห่งที่แตกต่างกันไป ซึ่งถือเป็นการตลาดอย่างอ่อน ๆ เพื่อการสร้างภาพลักษณ์ โดยหลักสำคัญของการปฏิบัติตามแนวทาง ซีเอสอาร์ ควรอยู่บนหลักพอประมาณที่ธุรกิจต้องไม่เบียดเบียนตนเอง และขณะเดียวกันก็ต้องไม่เบียดเบียนสังคม

2.1.6 แนวการปฏิบัติซีเอสอาร์

แนวทางการปฏิบัติซีเอสอาร์ สามารถแบ่งได้ดังนี้คือ (สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม, 2551)

- การเคารพด้านสิทธิมนุษยชน และการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม

สิทธิมนุษยชนเป็นหัวใจของการมีซีเอสอาร์ โดยการเคารพสิทธิมนุษยชนเป็นรากฐานของกาพัฒนาทรัพยากรบุคคล อันมีส่วนสัมพันธ์กับธุรกิจในลักษณะการเพิ่มคุณค่า และทรัพยากรบุคคลนับเป็นปัจจัยสำคัญของธุรกิจตลอดจนการสร้างมูลค่าเพิ่มและเพิ่มผลผลิต ดังนั้น

ธุรกิจควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมเงื่อนไขในการทำงาน ให้พนักงานมีคุณภาพชีวิตที่ดี และได้มีโอกาสแสดงศักยภาพ ตลอดจนได้รับโอกาสในการฝึกฝนและเพิ่มพูนทักษะในการทำงาน ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

1. สนับสนุนและเคารพในการปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยหมั่นตรวจตราดูแลมิให้ธุรกิจของตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น ไม่สนับสนุนการบังคับใช้แรงงาน (forced labour)ต่อต้านการใช้แรงงานเด็ก (child labour) เป็นต้น
2. ส่งเสริมให้มีการเฝ้าระวังการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสิทธิมนุษยชนภายในธุรกิจของตน และกระตุ้นให้มีการปฏิบัติตามหลักการสิทธิมนุษยชนตามมาตรฐานสากล โดยความรับผิดชอบของธุรกิจด้านสิทธิมนุษยชนยังครอบคลุมไปถึงบริษัทในเครือ ผู้ร่วมทุน และคู่ค้า
3. จัดให้มีระบบการทำงานที่มุ่งเน้นความปลอดภัยและสุขอนามัยในสถานที่ทำงานอย่างเหมาะสม เช่น การมีระบบป้องกันมลพิษที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติงาน การจัดให้มีสถานที่ทำงานที่สะอาดเพื่อความปลอดภัยจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นทั้งจากอุบัติเหตุและโรคภัย
4. พัฒนาพนักงานเพื่อฝึกฝนทักษะและเพิ่มพูนศักยภาพ โดยเปิดโอกาสให้พนักงานมีการเรียนรู้ และเลื่อนตำแหน่งเมื่อมีโอกาสที่เหมาะสม
5. จัดให้มีเงื่อนไขการจ้างงานที่เป็นธรรมสำหรับพนักงาน และให้พนักงานได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมตามศักยภาพ
6. จัดให้มีกระบวนการร้องเรียนอย่างเหมาะสมสำหรับพนักงานที่ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม
7. จัดให้มีการดูแลในเรื่องสวัสดิการแก่พนักงานตามสมควร เช่น จัดให้มีวันลาพักผ่อนประจำปี การทำงานล่วงเวลาที่สมเหตุสมผล การรักษาพยาบาลตามความจำเป็นและสมควร เป็นต้น
8. ส่งเสริมให้พนักงานมีคุณภาพในการใช้ชีวิตระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว มีการพิจารณาใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และส่งเสริมให้พนักงานมีโอกาสบำเพ็ญประโยชน์ ทำความดีเพื่อสังคมรวมทั้งการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน
9. จัดให้มีนโยบายปกป้องพนักงาน ไม่กลั่นแกล้ง หรือลงโทษทางวินัยกับพนักงานที่มีการรายงานอย่างสุจริตต่อผู้บริหารหรือหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการกระทำที่ไม่ถูกต้องที่เกิดขึ้นภายในองค์กรธุรกิจ
10. ให้ข้อมูลสำคัญแก่พนักงานและตัวแทนพนักงาน เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงานและสภาพที่แท้จริงขององค์กรธุรกิจ

11. สนับสนุนการหารือ/ความร่วมมือระหว่างนายจ้างกับพนักงาน และตัวแทนพนักงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงาน

12. เคารพสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของพนักงาน ซึ่งครอบคลุมถึงการมีอิสระในการให้ความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง การได้รับข้อมูลหรือความคิดเห็นผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งจัดให้มีช่องทางการสื่อสาร

• **การกำกับดูแลกิจการที่ดี**

การกำกับดูแลกิจการที่ดี เป็นการทำให้มีระบบบริหารจัดการอย่างรู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบในการจัดการอย่างโปร่งใส เท่าเทียม เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ สามารถตรวจสอบได้ ซึ่งจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความมั่นใจต่อผู้ถือหุ้น ผู้ลงทุน ผู้มีส่วนได้เสีย และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย อันจะนำไปสู่ความเติบโตและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของธุรกิจ

สำหรับแนวปฏิบัตินั้น ควรศึกษาและปฏิบัติตามแนวปฏิบัติในโดยยึดตามหลักการคือ

- สิทธิของผู้ถือหุ้น
- การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียมกัน
- บทบาทของผู้มีส่วนได้เสีย
- การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส
- ความรับผิดชอบต่อคณะกรรมการบริษัท

• **การประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม**

การประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรมย่อมก่อให้เกิดความเชื่อมั่นกับผู้เกี่ยวข้อง อันจะส่งผลดีต่อกิจการในระยะยาว ทั้งนี้ ธุรกิจควรถือปฏิบัติตามแนวทางเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการดำเนินธุรกิจ โดยไม่เห็นแก่ผลประโยชน์อื่นที่อาจได้มาจากการดำเนินงานที่ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ซึ่งมีแนวปฏิบัติดังนี้

1. หลีกเลี่ยงการดำเนินการที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์หรือหากพบว่ามี ความขัดแย้งทางผลประโยชน์เกิดขึ้น ก็ควรจัดให้มีกระบวนการไกล่เกลี่ยที่เป็นธรรมและมีการเปิดเผยข้อมูลที่สำคัญอย่างครบถ้วน

2. ส่งเสริมการแข่งขันทางการค้าอย่างเสรี หลีกเลี่ยงพฤติกรรมการเล่นพรรคเล่นพวก หรือร่วมสมคบคิด (ฮั้ว) กัน

3. ไม่สนับสนุนการดำเนินการที่มีลักษณะเป็นการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาหรือลิขสิทธิ์

4. จัดให้มีระบบการบริหารจัดการที่สามารถป้องกันการจ่ายสินบนและทุจริต หรือสามารถตรวจสอบพบได้โดยไม่ชักช้า รวมถึงมีกระบวนการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ พร้อมกับให้ความเป็นธรรมหากเกิดกรณีดังกล่าวขึ้น

5. รมรณค้ำให้กรรมกร ผู้บริหาร และพนักงานเห็นความสำคัญของการต่อต้านการทุจริต รวมทั้งการกรรโทษก และการให้สินบนในทุกรูปแบบ

• **ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค**

สินค้ำ และ/หรือ บริการของธุรกิจไม่ควรก่อให้เกิดความเสี่ยงหรืออันตรายต่อผู้บริโภค ทั้งนี้ ธุรกิจควรปรับปรุงมาตรฐานของสินค้ำ /บริการให้มีความเป็นสากลและให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้รวมทั้งควรพัฒนาสินค้ำ/บริการเพื่อเป็นประโยชน์ในการช่วยแก้ไขปัญหของสังคมด้วย

1. ผลิตสินค้ำ/บริการที่ปลอดภัยและไว้วางใจได้ โดยไม่ผลิตสินค้ำที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้บริโภค รวมถึงมีกระบวนการเรียกคืนสินค้ำ/บริการที่ไม่ปลอดภัย
2. จัดเก็บข้อมูลผู้บริโภคอย่างปลอดภัย ไม่ส่งต่อข้อมูลผู้บริโภคให้กับผู้อื่น นอกจากจะได้รับความยินยอมจากผู้บริโภคก่อน
3. ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอแก่ผู้บริโภค โดยคำนึงถึงสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้บริโภคเป็นสำคัญ เช่น ไม่โฆษณาเกินจริง หลากสินค้ำควรมีข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน ใช้ภาษาเรียบง่ายต่อการทำความเข้าใจ บอกวิธีการใช้สินค้ำอย่างปลอดภัยรวมถึงการกำจัดซากขยะหลังการใช้งาน เป็นต้น
4. กระตุ้นให้ผู้บริโภคและผู้ผลิตเห็นความสำคัญของการใช้สินค้ำ /บริการ ที่คำนึงถึงเรื่องสิ่งแวดล้อมและสังคมมากขึ้น
5. พัฒนาผลิตภัณฑ์ สินค้ำ และบริการของธุรกิจให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร ควบคู่ไปกับการนำพาสังคมผู้บริโภคให้เป็นสังคมคนดี มีวัฒนธรรม และคุณธรรม ที่ยังให้เกิดการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นได้ตลอดไปอย่างยั่งยืน

• **การร่วมพัฒนาชุมชน**

ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งและมีการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น มีความสำคัญยิ่งในฐานะเป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำเนินงานของธุรกิจ ดังนั้น ธุรกิจควรจัดกิจกรรมทางสังคมและ/หรือ มีส่วนร่วมในการส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและสังคมที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการผลิตสินค้ำ /บริการของธุรกิจ โดยการแสดงตัวเป็นพลเมืองที่ดีของชุมชนนั้น พร้อมกับคิดค้นวิธีการที่จะลดและหยุดผลกระทบในทางลบต่อชุมชนและสังคม ที่เกิดจากกระบวนการดำเนินงานของธุรกิจในที่สุด แนวปฏิบัติ

1. สสำรวจ ตรวจสอบสภาพชุมชนและสังคมโดยรอบที่ตั้งของธุรกิจทั้งใกล้และไกลว่าได้รับผลกระทบในทางลบจากการดำเนินการของธุรกิจหรือโครงการที่จะดำเนินการในอนาคตตามกน้อยเพียงใด เพื่อนำมาพิจารณาแก้ไข/ปรับปรุงการดำเนินการ มิให้เกิดผลกระทบในทางลบ และสร้างความเสียหายต่อชุมชนและสังคม ทั้งโดยตรงและทางอ้อม

2. สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมอาสาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและสังคม
3. ร่วมกันรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคมให้น่าอยู่
4. สนับสนุนให้ชุมชนและสังคมมีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานต่างๆ อย่างเพียงพอเช่น สถานศึกษา สถานพยาบาล ถนน เป็นต้น
5. สนับสนุนและมีส่วนร่วมในการบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ เช่น การจัดกิจกรรม ส่งเสริมการทำความดี ลดอบายมุขเพื่อความอยู่ดีมีสุขภายใต้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

• **การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม**

การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรโลก บวกกับปัจจัยความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นอกจากเป็นสาเหตุของการบริโภครทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากเกินกว่าความจำเป็น ยังก่อให้เกิดมลภาวะทั้งทางน้ำ อากาศ ขยะ สารพิษ ฯลฯ ซึ่งส่งผลให้เกิดภาวะโลกร้อนตามมา โดยภาวะโลกร้อนดังกล่าวจะกระทบต่อมนุษย์และระบบนิเวศต่อไป ดังนั้น ธุรกิจจึงมีหน้าที่ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตมนุษย์ด้วยการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยถือว่าการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นหน้าที่ร่วมกันของทุกคน แนวปฏิบัติ

1. จัดให้มีระบบการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม และติดตามประเมินผลการดำเนินการดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับประเด็นสิ่งแวดล้อม เช่น ระบบนิเวศน์ ปัญหาโลกร้อน มลภาวะ ฯลฯ
2. ใช้เทคโนโลยีและขั้นตอนการผลิตที่มีมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงการลดปริมาณและการบำบัดมลพิษก่อนปล่อยสู่ธรรมชาติ
3. ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีมาตรการประหยัดพลังงาน และมีการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่
4. พัฒนาสินค้า/บริการที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีความปลอดภัยในการใช้งาน
5. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย และระบบสาธารณสุขแก่พนักงานและสาธารณชน
6. ส่งเสริมให้ลูกค้าตระหนักถึงข้อพึงระวังด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการใช้สินค้า /บริการของบริษัท
7. ให้ความรู้และฝึกอบรมพนักงานในเรื่องสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย และสาธารณสุข
8. จัดเตรียมแผนฉุกเฉินเพื่อจัดการกับปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นรวมทั้งจัดให้มีระบบการรายงานต่อหน่วยงานกำกับดูแลทันทีที่เกิดเหตุการณ์

• **นวัตกรรมและการเผยแพร่ นวัตกรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม**

ในการดำเนินธุรกิจควรนำแนวคิดซีเอสอาร์ มาประยุกต์ผสมผสานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการวางแผนกลยุทธ์ทางธุรกิจอย่างกลมกลืน โดยนำความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การดำเนินงานด้านซีเอสอาร์มาพัฒนาปรับใช้และคิดค้นให้เกิดนวัตกรรมทางธุรกิจที่สามารถสร้างประโยชน์ ความสามารถในการแข่งขัน และมูลค่าเพิ่ม ทั้งต่อธุรกิจและสังคมไปพร้อมๆกัน (competitiveness with innovative business)

1. สำรวจกระบวนการต่างๆ ของธุรกิจที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันว่า ก่อให้เกิดความเสี่ยงหรือมีผลกระทบในทางลบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมหรือไม่ อย่างไร และศึกษาหาแนวทางแก้ไขเพื่อลดผลกระทบดังกล่าวนอกจากนั้น ควรศึกษา พิจารณา และวิเคราะห์กระบวนการทำงานอย่างละเอียดและครอบคลุมทุกด้าน เพื่อสร้างโอกาสในการพัฒนาไปสู่การค้นพบนวัตกรรมทางธุรกิจ

2. เปิดเผยนวัตกรรมที่ค้นพบในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อกระตุ้นให้ธุรกิจและผู้ประกอบการรายอื่นได้ปฏิบัติตาม

3. หมั่นวิเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหา ตลอดจนพัฒนานวัตกรรมตลอดเวลา โดยควรเป็นกระบวนการที่ดำเนินการต่อเนื่องอย่างไม่หยุดนิ่ง เพื่อสร้างโอกาสในการคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ และเพื่อความเจริญเติบโตควบคู่การสร้างผลกำไรของธุรกิจอย่างยั่งยืน เนื่องจากความต้องการของผู้บริโภคในศตวรรษที่ 21 จะเปลี่ยนไปสู่ความต้องการสินค้าและบริการที่มีองค์ประกอบด้านซีเอสอาร์มากขึ้น หากธุรกิจไม่สามารถปรับตัวตอบสนองความต้องการได้ทันท่วงที อาจสูญเสียดุลและโอกาสทางธุรกิจได้

2.1.7 แนวคิดขบวนการตลาดและวิธีการตลาดของสินค้า

แนวคิดของขบวนการตลาดและวิธีการตลาดสามารถให้ความหมายได้ดังนี้คือ (พัฒนา เจริญวิริยะพันธ์, 2549)

• **ขบวนการตลาด (Marketing Process)** หมายถึงกระบวนการกิจต่างๆ ที่เกิดขึ้นและดำเนินต่อเนื่องกันเป็นลำดับเพื่อให้สินค้าเคลื่อนย้ายจากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภค กระบวนการกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นนี้แบ่งออกได้เป็น กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีผลโดยตรงต่อการตลาด ได้แก่ กิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการ โดยทำหน้าที่การตลาด เช่น การออกไปรับซื้อผลผลิตตามไร่นา การเก็บรักษา การแปรรูป ขนส่ง และขาย ของพ่อค้าท้องถิ่นต่อเนื่องด้วยการรับซื้อ เก็บรักษา และขายปลีกให้กับผู้บริโภค โดยพ่อค้าในตลาดขายปลีกเป็นต้น และกิจกรรมทางสังคมที่มีผลทางอ้อมต่อการตลาด ได้แก่ กิจกรรมที่ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐบาล องค์กร และสถาบันต่าง ๆ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวก ส่งเสริมและควบคุมการดำเนินงานของผู้ที่ทำหน้าที่การตลาด เช่น ค่านิยมของ

สังคม วัฒนธรรม ประเพณี กฎหมาย และกฎระเบียบทางการค้า เป็นต้น นอกจากนี้ขบวนการตลาดยังเกี่ยวข้องกับทางด้านกายภาพและทางด้านจิตใจ ในส่วนที่เกี่ยวข้องทางด้านกายภาพ คือ การตลาดนั้นจะต้องจัดสรรเคลื่อนย้ายสินค้าหรือบริการให้กับผู้บริโภคได้ครอบครองใช้ประโยชน์หรือเพื่อตอบสนองความต้องการ ณ สถานที่ เวลาและรูปร่างที่ต้องการ สำหรับส่วนที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ คือ การตลาดจะต้องรู้ถึงความต้องการหรือรสนิยมของผู้บริโภค เช่น ต้องรู้ว่าผู้บริโภคต้องการอะไร เพราะเหตุใด และไม่ต้องการเพราะเหตุใด เป็นต้น

• **วิธีการตลาด** หมายถึง วิธีทางที่ผู้ประกอบการต่าง ๆ ได้เคลื่อนย้ายผลผลิตจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคคนสุดท้าย ซึ่งวิธีทางของสินค้าแต่ละชนิดจะมีความแตกต่างกันออกไป บางอย่างก็ซับซ้อนยุ่งยาก บางอย่างก็ธรรมดาไม่ยุ่งยากมาก ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

- **วิธีการตลาดแบบรวม** เป็นวิธีทางที่ผลผลิตจากเกษตรกรถูกนำมารวมกันในตลาดกลางหรือตลาดปลายทางใหญ่ ณ ตลาดกลางหรือตลาดปลายทางนั้น ผลผลิตเหล่านี้จะถูกซื้อโดยโรงงานแปรรูปหรือพ่อค้าขายส่งและนายหน้า ซึ่งทำตัวเหมือนเป็นตัวแทนขายของผู้ผลิต

- **วิธีการตลาดแบบกระจาย** เป็นวิธีทางที่ผลผลิตไม่ได้ถูกนำมารวบรวม ณ ตลาดกลาง แต่โรงงานแปรรูปหรือผู้ขายส่งจะไปซื้อโดยตรงจากผู้ผลิตเองหรือหน่วยขายย่อย ๆ ที่อยู่ในแหล่งผลิต ในกรณีนี้ผู้ผลิตจะทำตัวเป็นตัวแทนขายสินค้าเอง

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้สรุปสาระสำคัญจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาประกอบการพิจารณาดังนี้

อมลณัฐ นัทรตระกูล (2548) ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของสหภาพระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์มะขาม จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยได้รวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่มในการประชุมเชิงปฏิบัติการรวมทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งผลจากการศึกษาบริบทการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมขององค์กรสหภาพ การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่ผ่านมามีความซ้ำซ้อนกันมาก ส่งผลให้สิ้นเปลืองเวลา ค่าใช้จ่ายและบุคลากร รวมทั้งทำให้เกิดข้อจำกัดในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ควรมีการดำเนินการแบบบูรณาการเป็นเครือข่ายร่วมกันระหว่างองค์กรสหภาพทั้งภาครัฐและเอกชนรวมถึงชุมชนตามภารกิจ โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินงานการรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานรวมทั้งการติดตามและประเมินผล การประสานเชื่อมโยงตั้งแต่ระดับนโยบายลงสู่ระดับปฏิบัติในท้องถิ่น อาจเริ่มจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้

การบริหารจัดการ การผลิตและมาตรฐานการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการสร้างและพัฒนาเครือข่าย ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์มะขามและอื่น ๆ ได้ต่อไปในอนาคต

พิพัฒน์ ยอดพฤติการและคณะ (2549) ทำการศึกษาการพัฒนาซีเอสอาร์ ในกระบวนการบริหารจัดการองค์กรธุรกิจ ระยะที่ 1: การศึกษาคุณลักษณะ องค์กรประกอบ และเครื่องมือสำหรับการพัฒนา โดยได้รวบรวมและดำเนินการศึกษาข้อมูลกิจกรรมซีเอสอาร์ในสถานประกอบการจำนวน 7 แห่ง ประกอบด้วยวิสาหกิจไทย 4 แห่ง ได้แก่ บริษัท ไทยประกันชีวิต จำกัด บริษัท อมรินทร์พรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) บริษัท จุลไหมไทย จำกัด ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และวิสาหกิจที่มีบริษัทแม่อยู่ในต่างประเทศ 3 แห่ง ได้แก่ บริษัท พานาโซนิค อิเล็กทรอนิกส์ (ไทยแลนด์) จำกัด บริษัท เนสท์เล่ (ไทย) จำกัด บริษัท แอมเวย์ (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งสามารถสรุปประเด็นได้คือ กิจกรรมที่วิสาหกิจส่วนใหญ่ร้อยละ 87 ของกิจกรรมที่ได้ศึกษาทั้งหมด เป็นกิจกรรมที่ดำเนินด้วยวิธีการทำบุญสุนทรทาน (Corporate Philanthropy) การอาสาสมัครเพื่อชุมชน (Community Volunteering) หรือการประกอบธุรกิจอย่างรับผิดชอบต่อสังคม (Socially Responsible Business Practices) ซึ่งเข้าข่ายการดำเนินกิจกรรมโดยใช้ทรัพยากรในองค์กรเป็นหลัก สำหรับการศึกษานี้เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มวิสาหกิจไทยกับกลุ่มวิสาหกิจที่มีบริษัทแม่อยู่ในต่างประเทศ ไม่พบความแตกต่างในการดำเนินงานที่เป็นเหตุให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคภายใต้บริบทของสังคมไทยจากเรื่องสัญชาติของวิสาหกิจแต่อย่างใด ซึ่งถึงแม้ว่าวิสาหกิจที่มีบริษัทแม่อยู่ในต่างประเทศ จะนำตัวแบบในการออกแบบและพัฒนากิจกรรมซีเอสอาร์มาจากบริษัทแม่ในต่างประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นภูมิปัญญาจากภายนอก แต่จากการศึกษาพบว่า สามารถประยุกต์เชื่อมโยงเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแก้ไขเหตุทางสังคมได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม และยังใช้ตัวแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นในการออกแบบและพัฒนากิจกรรมซีเอสอาร์ สำหรับการศึกษานี้เรื่องเครื่องมือการพัฒนาซีเอสอาร์ ในกระบวนการธุรกิจ ในกระบวนการธุรกิจภายใต้หลักการ Balanced Scorecard โดยใช้ข้อมูลทางคุณลักษณะและองค์ประกอบของกิจกรรมซีเอสอาร์ในสถานประกอบการ 7 แห่ง ได้นำไปสู่การคิดค้นมุมมองใหม่เพิ่มเติม 4 ด้าน ได้แก่ มุมมองนอกเหนือด้านการเงิน (Non-Finance) มุมมองด้านสังคม (Social) มุมมองด้านกระบวนการภายนอก (External Processes) และมุมมองด้านศีลธรรม (Morality) นอกเหนือจากมุมมองดั้งเดิม 4 ด้าน ที่ประกอบด้วย มุมมองด้านการเงิน (Finance) มุมมองด้านลูกค้า (Customers) มุมมองด้านกระบวนการภายใน (Internal Processes) และมุมมองด้านการเรียนรู้ (Learning) ซึ่งมุมมองใหม่ทั้ง 4 ด้านใน CSR Balanced Scorecard จะมุ่งไปที่การพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรที่ “ดี” ซึ่งจะสัมพันธ์กับการ

เสริมสร้างความยั่งยืน (Sustainability) ของธุรกิจ โดยมีศีลธรรมเป็นฐานรองรับ ในขณะที่มุมมองเดิมจะมุ่งไปที่การพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรที่ “เก่ง” ซึ่งจะสัมพันธ์กับการเสริมสร้างการเจริญเติบโตของธุรกิจโดยมีการเรียนรู้เป็นฐานรองรับ ซึ่งข้อสรุปสำคัญ 3 ประการคือ ประการแรก การออกแบบและพัฒนากิจกรรมซีเอสอาร์ที่ให้คุณค่าแท้ จะต้องเริ่มต้นจากภายใน โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากมุมมองด้านศีลธรรม ประการที่สอง กิจกรรมซีเอสอาร์ที่มีประสิทธิภาพ จะต้องสามารถเชื่อมร้อยเข้าในกระบวนการธุรกิจได้อย่างเป็นเนื้อเดียวและ ประการที่สาม กิจกรรมซีเอสอาร์ที่มีประสิทธิผล จะต้องเชื่อมโยงไปสู่กลุ่มเป้าหมายในมุมมองด้านสังคม เสมือนลูกค้ำหนึ่ง ขององค์กร

ณัฐพงษ์ จันทร์ขจร (2550) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจให้การสนับสนุนของผู้บริจาคต่อโครงการสร้างโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารขององค์กรธุรกิจ 26 องค์กรที่เป็นผู้ให้การสนับสนุนการสร้างโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารผ่านทางรายการ โรงเรียนของหนู โดยใช้วิธีการวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ในการตัดสินใจให้การสนับสนุนโครงการสร้างโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร พบว่าเกณฑ์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญมากที่สุดคือ การได้รับทราบข้อมูลว่าชุมชนต้องการโรงเรียนจริง ๆ ส่วนใหญ่บริจาคเงินจำนวน 100,001 บาทขึ้นไป ลักษณะการบริจาคมีทั้งการบริจาคให้ผู้ด้อยโอกาสโดยตรง และการให้บริจาคผ่านองค์กรต่าง ๆ แหล่งข้อมูลที่ทำให้ทราบเกี่ยวกับความต้องการรับการช่วยเหลือคือสื่อต่าง ๆ ได้แก่ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจให้การสนับสนุนต่อโครงการสร้างโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ เป็นการส่งเสริมการศึกษาให้เยาวชนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารให้มีการศึกษาดีขึ้น

พิมพิมด แก้วมณี (2550) ทำการศึกษาการประเมินตนเองของวิสาหกิจชุมชนและสหกรณ์ตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยการสร้างแบบสอบถามและเก็บข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่ม/สหกรณ์ โดยสาระสำคัญในการเก็บข้อมูลคือ การทดสอบกระบวนการทำงานของกลุ่ม/สหกรณ์ การทดสอบหลักการหรือแนวคิดการดำเนินการของกลุ่ม/สหกรณ์ และการตรวจสอบความยั่งยืนของกลุ่ม/สหกรณ์ โดยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจาก 6 กิจกรรมหลักจากกิจกรรมผลิตเกษตร 4 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ข้าว โคนม ลำไย และส้ม และกิจกรรมการผลิตวิสาหกิจชุมชน 2 ประเภทผลิตภัณฑ์ คือ หัตถกรรมพื้นบ้านและอาหารแปรรูปพื้นบ้านรวมทั้งสิ้น 19 ระบบ การผลิตครอบคลุม 5 จังหวัดภาคเหนือตอนบน คือ เชียงใหม่ ลำปาง พะเยา น่าน และลำพูน ซึ่งการวิเคราะห์จะอาศัยค่าเฉลี่ยของแต่ละองค์ประกอบ และค่าเฉลี่ยของกลุ่ม/สหกรณ์ เป็นเกณฑ์ในการประเมิน

ซึ่งจากการประมวลผลพบว่า กลุ่ม/สหกรณ์ตัวอย่างมีการบริหารจัดการที่ดีในด้านการบริหารจัดการองค์กร รองลงมาได้แก่ การบริหารจัดการด้านการเงินและการผลิตตามลำดับ กลุ่ม/สหกรณ์ตัวอย่างได้ให้ความสำคัญของการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในธุรกิจ ในด้านความซื่อสัตย์ในการประกอบการ ไม่เอาเปรียบผู้ใช้แรงงานมากที่สุด และมีการพัฒนาทุนทางสังคมมากที่สุด เมื่อนำผลการประเมินตนเองมาวิเคราะห์จะเห็นว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นระบบการผลิตที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์มากกว่าระบบอื่น ๆ

ศรัณย์พร ชูติมา (มปป) ทำการศึกษาการดำเนินธุรกิจอย่างรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการ ด้านการดำเนินธุรกิจอย่างรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR) รวมทั้งโอกาส และกลยุทธ์การทำธุรกิจธนาคารโดยการใช้แนวคิดด้าน ซีเอสอาร์ โดยวิธีการวิจัยเชิงพรรณนา ศึกษาจากข้อมูลธนาคารพาณิชย์ ที่รวบรวมและเผยแพร่โดยธนาคารแห่งประเทศไทย และข้อกำหนด กฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ รวมถึงข้อมูลและงานวิจัยขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น World Bank, OECD และรายงานเผยแพร่ด้านซีเอสอาร์ของธนาคารต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า ในการดำเนินธุรกิจอย่างรับผิดชอบต่อสังคม หรือการทำซีเอสอาร์ในธุรกิจธนาคารพาณิชย์นั้น ไม่มีรูปแบบที่เป็นมาตรฐานแน่นอน ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติเฉพาะของแต่ละองค์กรซึ่งแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างองค์กร เป้าหมายการทำธุรกิจ ผลการดำเนินงานอย่างไรก็ดีในการทำซีเอสอาร์นั้น สามารถทำได้ในทุกขั้นตอนของการดำเนินธุรกิจ แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความพร้อมขององค์กรที่จะสามารถประสานความสมดุลระหว่างการกำกับดูแล มิติภายใน และการให้ความช่วยเหลือดูแลและรับผิดชอบต่อมิติภายนอกอย่างผสม ข้อเสนอแนะสำหรับการทำซีเอสอาร์ ควรริเริ่มและดำเนินการภายใต้การนำของผู้บริหารระดับสูง และจงใจให้ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับได้มีส่วนร่วมในขั้นตอนดำเนินการ การวางแผนในระดับผู้บริหารองค์กร ปรับโครงสร้างองค์กรให้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบการทำซีเอสอาร์โดยตรง กำหนดเนื้อหาที่จะดำเนินการ วิธีการ แนวทางในการถ่ายทอดพันธกิจขององค์กร ตลอดจนวิธีการกำหนดตัวชี้วัดผลสำเร็จของการทำซีเอสอาร์ จัดทำรายงานซีเอสอาร์ เพื่อติดตาม ตรวจสอบผลการดำเนินงานประเมินผลการดำเนินงาน ปรับปรุงแผน และขยายการทำซีเอสอาร์ ออกไปในวงกว้าง